

Kjerringøy, 18. - 19. februar 2014

Konferanse om bygdemobilisering

Generasjonsskifte som en del av næringsarbeidet
Viktige forhold ved generasjons- og eierskifte

Dette er en utskrift av de viktigste lysarkene fra en presentasjon som ble holdt av Ole Christen Hallesby 18. februar 2014.

Telefon: 33 32 11 11 Epost: och@hallesby.no

© Ole Christen Hallesby 2014

Lettere å opprettholde arbeidsplasser enn å skape nye.

Lettere å beholde innbyggere i bygda enn å få nye til å flytte hit.

Nedleggelse av et gårdsbruk kan føre til at arbeidsplass / innbyggere forsvinner.

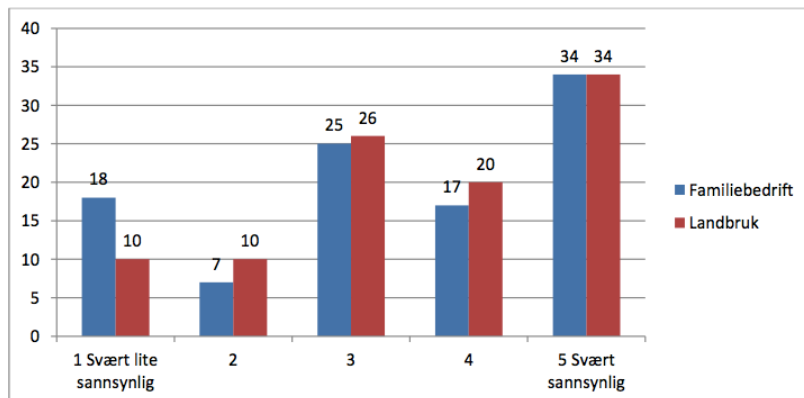
Generasjonsskifte

Ikke bare spørsmål om noen vil overta.

Som regel skjer de største strukturelle endringene ved et eierskifte.

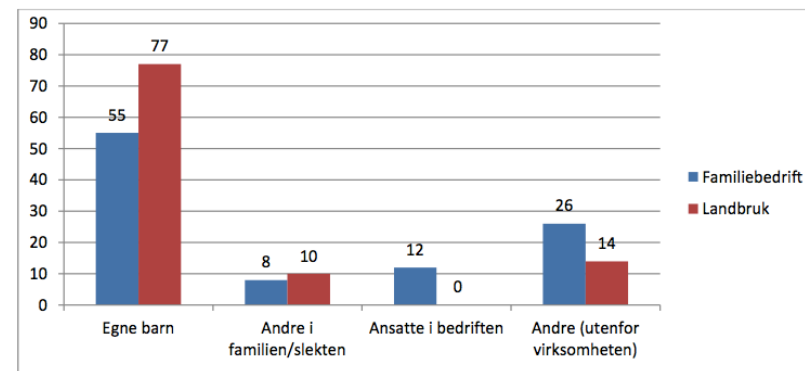

Videre drift når jeg slutter?

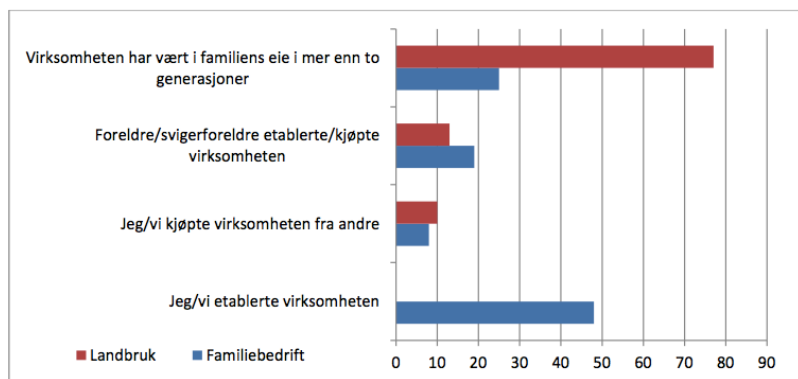
Kilde: NF-notat nr. 1002/2013

Hvem overtar?

Kilde: NF-notat nr. 1002/2013

Overtatt eller etablert?

Kilde: NF-notat nr. 1002/2013

Hvorfor ble du....

Bonde:

1. God ramme barns oppvekst
2. Faglig interesse
3. Viktig samfunnsoppgave
4. Ønske om å være selvstendig
5. Føler plikt for videre drift

Bedriftseier:

1. Ønske om å være selvstendig
2. Faglig interesse
3. Gode inntektsmuligheter
4. Føler plikt for videre drift
5. Viktig samfunnsoppgave

Kilde: NF-notat nr. 1002/2013

Tilknytning bygda

- Natur i nærområdet
- Tilhørighet i lokalsamfunnet
- «Alle kjenner alle»
- Mine aktiviteter utenfor jobb skjer lokalt
- Generelt vektlegger bønder lokal tilhørighet mer enn andre næringsdrivende gjør

Kilde: NF-notat nr. 1002/2013

Sentralitet

- Gårdsbruk: En viss sammenheng mellom sentral beliggenhet og sjansen for at noen vil overta.
- Men vil de drive videre?
- Ikke samme målbare sammenheng for familiebedrifter ellers.

Kilde: NF-notat nr. 1002/2013

Erfaringer på Sømna:

- Satsing i landbruket
- Unge tar over gårder
- Vedtak i Bondelaget: Forbud mot syting!
- Bygda snakker positivt om landbruket
- Mange arbeidsplasser som følge av landbruk

Dei sa unge bønder sist helg:

Hva skal til for at

.... du overtar gården?

- ★ Lyst
- ★ Interesse
- ★ Trivsel
- ★ Tilknytning
- ★ Jeg hadde ikke vært bonde et annet sted. Hjemgården eller ingen.

.... du flytter til bygda?

- ★ Familie og tilknytning.
- ★ Godt miljø
- ★ Slippe nabokrangel
- ★ Miljø viktigere enn infrastruktur
- ★ Kort vei for skolebarna
- ★ Arbeid for ektefelle

Eierskifter i Nordland

- Stabilt antall overdragelser.
- Andel i fritt salg omtrent som resten av landet.

Rundt 1.000 gårdsbruk overdras hvert år.

Fordeler seg slik:
30 % i fritt salg
30 % familiesalg
30 % skifte/uskifte

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Eierskifter i Nordland

- Flere kvinner overtar.
- Høyere alder på ny eier.
- Større andel eiendommer overdras i Nordland. Kortere tid mellom hver overdragelse?

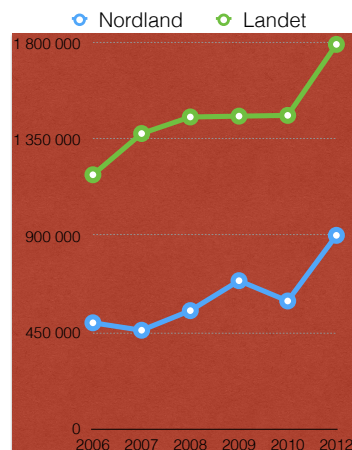
Kvinneandel:
Nordland: 41 %
Hele landet: 37 %

Alder:
Nordland: 55 år
Hele landet: 51 år

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Eierskifter i Nordland

- Annen prisutvikling i Nordland

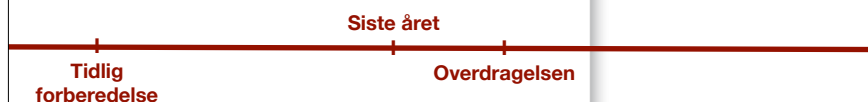
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Elementer i et eierskifte

- ✓ Odel
- ✓ Arv
- ✓ Særeie / felleseie
- ✓ Taksering
- ✓ Økonomi
- ✓ Skatt og avgift
- ✓ Avtaler og skjemaer
- ✓ Åpenhet
- ✓ Hvem skal overta
- ✓ Rettferdighet
- ✓ Boforhold
- ✓ Tidspunkt
- ✓ Verdisyn
- ✓ Forventninger

Elementer i et eierskifte

- ✓ Tidlig forberedelse (5-10 år)
- ✓ Før overdragelsen (siste året)
- ✓ Overdragelsen
- ✓ Etter overdragelsen

Hva inneholder et eierskifte?

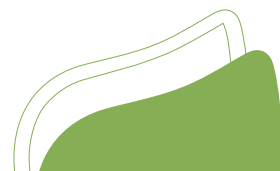
- De formelle og finansielle sidene ved et eierskifte utgjør toppen av et isfjell
- De menneskelige sidene er alt som er under overflaten....
- Kommunikasjon er den kritiske faktoren

Kommunikasjon

- Avklare egne ønsker og behov
- + Formidle dette til hverandre
- + Bli enige

- = Godt eierskifte

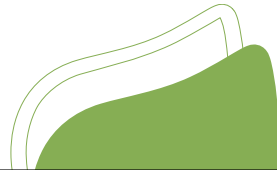
Riktig tidspunkt?

Alder	Stadium	Utfordring	Oppgave
12-18	Halvvoksen	Egne holdninger	Identitet/rolleforvirring
18-26	Kritiske år	Etablere psykisk avstand til familien	Fortrolighet/avstand
26-35	Tidlig voksenliv	Utforsker faglige / mellom-menneskelige roller	Søker suksess og mestring / mislykkes
35-50	Velger egen vei	Fordypning i rollemønster Etablere hjem og familie	Kompetanse /stagnasjon
50-60	Middelaldrende	Forbereder arv Roe ned	Oppretter psykisk & fysisk helse i møte med aldring
60 +	Sen voksentid	Planlegger pensjonering Finner integritet	Kjenner livets betingelser Overleverer autoritet

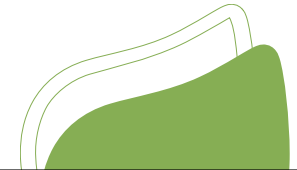
Selgers ståsted

- ☞ Gi fra seg eget livsverk
- ☞ Gi fra seg ansvar og rettigheter
- ☞ Velge arvtaker
- ☞ Egen framtid
- ☞ Alt jeg ikke fikk gjort
- ☞ Endret status

Kjøpers ståsted

- ☞ Overta ansvar og forpliktelser
- ☞ Lyst eller plikt?
- ☞ Nye utfordringer
- ☞ Gjøre til sitt eget

Betaling i familien

- ✓ Foreldrene (selger) må ha et klart verdisyn
- ✓ Hvilken betydning har det at gården beholdes i familien?
- ✓ Hvordan skal gården brukes?

Leve av jorda og produksjonen

Gården som bosted eller investering

Oppsummering tiltak

Individnivå:

- Foreldrenes holdninger i oppveksten er avgjørende.
- Fokuser på noen ungdommer dere tror har muligheter.
- Fokuser på oppfølging av noen avviklingsbruk.
- Ikke vær redde for å ta kontakt

Bygdenivå:

- Begynn å snakke positivt om landbruket i bygda.
- Bondelaget må gjøre vedtak: Syting forbudt!
- God avkastning å bruke noen midler på rådgivning / kurs.
- Vær tålmodig!